אנטלויפט ער שוין פון האספיטאל. דער פערסאנאל ווידער האט אויך ניט ווייניג אויסצושטעהן פון די אידישע קראנקע. פון זייער ווינקען, פון זייער שטום לשון און זיינען דערום צופריעדען ווען דער אידישער חולה נעהמט דעם דרך.

פרעגט א אידען וואס איז אמאל געווען אין אדעסער אידישען האספיטאל און ער וועט אייך דערצעהלען ווי אזוי די אידישע חולאים ווילען דאס הויז ניט פערלאזען, דען זיי ווייסען אז אין דער היים האבען זיי ניט אזא נוירס וואס זאל זיי פערשטעהן און אזוי אטענדען, זיי האבען ניט אזעלכע מאכלים און אזא גוטע אויפפאסונג.

אין א פריהערדיגען ארטיקעל וועגען א אידישען האספיטאל ווערט געזאגט אז יעצט טארען מיר ניט דענקען פון א אידיש האספיטאל, ווייל ערשטענס איז מען זעהר ביזי מיט דער תלמוד תורה און עס איז א געפאהר צו צושפאלטען די קרעפטען, צווייטענס איז א פראגע צי וועט מען האבען די הכנסה וואס א האספיטאל פאדערט. וועגען דאס ערשטע איז כדאי צו אויפמערקזאם מאכען דעם שרייבער אז ניט אלע קלאסען פון די היגע אידען זיינען אזוי שטארק פעראינטערעסירט מיט דער תלמוד תורה. עס זיינען דא הונדערטע און הונדערטע אידען וואס זעהען אין דער ספעציפיש אידישער ערציהונג קיין ישועה פאר דער אידען פראגע און האלטען זיך ווייט דערום פון דער ת״ת. די נויטווענדיגקייט אבער פון א אידישען האספיטאל פערשטעהען א ל ע אידען; א ל ע קלאסען און מיר מעגען רעכנען אויף זייער הילף. זאגאר צווישען די רייכע אידען זיינען פאראן גענוג וואס האבען ניט געגעבען צושטייער אויף דער תלמוד תורה, וועלען זיי אבער בעהילפיג זיין דעם האספיטאל.

די אידעע פון א אידיש האספיטאל, מעג מען וויסען, איז ניט אט נור וואס ארויפגעשוואומען. דר. מארגוליס און איך האבען שוין זייט מאנאטען לאנג געפלאנעוועט און זאגאר געוואהרע געווארען וועגען דער הילף פון אונזערע רייכע וואס מיר דארפען ערוווארטען. דאס לעצטע איז זעהר גינסטיג, הילף און גרויסע הילף איז פערשפראכען. אפגעשטעלט האט אונזער ווייטערע טהעטיגקייט די תלמוד תורה וועלכע איז אין מיטען אונטערגעשפרונגען. יעצט ווען די פראגע איז אויפגעהויבען געווארען אין „איד" און דער פאקט וואס די האספיטאל פראגע איז געווארען דער טאג געשפרעך איז איבערצייגענד אז מען וואלט געקענט גלייך אנפאנגען בילדען א פאנד.

וועגען דער שטענדיגער יעהרליכער הכנסה קען מען אויסגעפינען מיטלען, אט איז אין רוסלאנד איינגעפיהרט א טעקס אויף פלייש, מיר קענען אויך דא געפינען עהנליכע מיטלען.

עס ווערט אויך ארויסגעזאגט אין דערמאהנטען ארטיקעל א צווייפעל אין גוטע אויסשטאטונג, מעדיצינישע איינריכטונגען, גוטע דאקטוירים א. ד. גל. ווי דער דזשענעראל האספיטאל, צוליעב וואס פילע וועלען אויסמיידען דעם אידישען האספיטאל. און דער שרייבער ברענגט א בעוויז דערפון וואס אידען געהען ליעבערשט „מאסענוויז" צו בעריהמטע ענגלישע דאקטוירים און ניט צו אידישע. וואלט דער שרייבער געזאגט: ג ר ו י ס ע ענגלישע דאקטוירים (ניט בעריהמטע) וואלט עס ביי מיר קיין נייעס געווען, דען דאס הער איך דריי מאל א טאג פון יעדען אידיש ווייבעל: „דאקטאר, אפשר וואלט איך גערופען א גרויסען ענגלישען דאקטאר?" דאס ווייבעל פערשטעהט ניט אז מיט אזא פראגע בעליידיגט זי די אידישע דאקטוירים און אויך יענער שרייבער פערשטעהט ניט אז ער האט מיט זיין פראגע בעליידיגט דאס אידישע פאלק מורא האבענדיג אז צווישען אידען וועט זיך ניט געפינען אזא גוטער דאקטאר ווי ביי די ענגלישע. מעג דאך א איד גלויבען אין אידישען מארך!

ערלויבט מיר, ה' רעדאקטאר, ביי דיזער געלעגענהייט לענגער אבצושטעלען זיך אויף דער פראגע פון קליינע און גרויסע דאקטוירים: די היגע אידישע דאקטוירים נעהמען דא א קלענערע לוין פאר א וויזיט איידער די ענגלישע. די מאסע מיינט דערום אז דאס איז דערפאר וואס דער דאקטאר איז „קלענער". אין אמעריקא ווערט דאך אלעס געשאצט לויט'ן דאלאר.. איינער פון די „גרויסע" דאקטוירים האט מיך געראטהען ביי מיין אנקומען אהער צו נעהמען „טהייער", אום צו געווינען א גרויסע פראקטיק: „ווען איך האב גענומען — דערצעהלט ער מיר — 1 דאלאר פאר א בעזוך, האב איך ניט געהאט קיין העלפט. ווי יעצט בעת איך נעהם 2 דאלאר". אין אלגעמיין דארף מען פערשטעהן דעם אונטערשיעד צווישען א דזשענעראל פראקטישען און א ספעציאליסט. דער ערשטער לערענט אלע מעדיצינישע צווייגען. ער האט אבער ניט געהאט די געלעגענהייט צו בעשעפטיגען זיך א האלב יאהר אדער א יאהר נור מיט איין מין הלאת ווי צום ב. ש. כירורגיע, אינערע קראנקהייט א. ד. ג. דער ספעציאליסט טהוט זיין ארבייט נור אין איין מעדיצינישען צווייג. א מענש קען געוועהנליך ניט זיין קיין מושלם, אי א כירורג, אי אן אקושאר, אי אן אויגען דאקטאר. דערום מוז דער דזשענעראל פראקטישען אין וועלטענע פעלע קאנסאלטירען א ספעציאליסט, אבער דאדורך מיינט דאס פובליקום אז ער איז שוין א „קליינער" דאקטאר, ווערענד דער ספעציאליסט — א „גרויסער" און בעריהמטער דאקטאר. אין ווינניפעג זיינען די ספעציאליסטען נאך ניט אזוי גוט דיפרינצירט ווי אין יוראפ, נעהמען זיי דא דערום אן פערשידענע חולאים אום דעם נאמען „גרויסער" דאקטאר ניט צו פערליערען און אנב לאזען זיי זיך שוין אויך „גרויס" בעצאהלען. די היגע אידען געהען „מאסענוויז" צו ענגלישע בעריהמטע דאקטוירים אוים דעמזעלבען גרונד וואס זיי עלעקטען בעסער אן ענגלישען סקוהל טראסטי; געבען בעסער איבער א אידישען אנשטאלט צו אן ענגלישען קאנטראקטאר; לויפען בעסער אין אן ענגלישען סטאר איידער צו א אידישען, מיט איין ווארט: וואו נור א היגער איד קען אויסמיידען דעם אנדערען אידען, מיידט ער איהם אויס.

מיין ענטפער איז אלזא: מיר וועלען נאטירליך ניט אומשטאנד זיין מאמענטאל צו האבען א האספיטאל מיט אלע נויטינקייטען ווי דער דזשענעראל האספיטאל. נון, וועלען מיר זיך ענטוויקלען צו ביסלעך, דאס איז דאך איבעראל דער פאל: מען הויבט אן קליין און נאכהער ענטוויקעלט זיך עס. די דאקטוירים ווידער, אויב נור עס וועט זיך פאדערען, וועלען זיין אי „גרויסע", אי בעריהמטע.

כל התחלות קשות. און שווער איז אויך צו פערווירקליכען אזא אידעע ווי א אידיש האספיטאל, ווען דערוויל איז קיין סענט דערויף ניטא. וואלט מען אנגעפאנגען א קאמפיין פאר א האספיטאל פאנד, דאן וואלט דער שרייבער פון יענעם ארטיקעל אליין מיטגעהאלפען, עס וואלט אויך ניט אבגעשטאנען די אידישע בעפעלקערונג פון היע און אומגעגענד.

צו ענדע קען איך בענאכריכטען אז דער אנפאנג וועט ניט לאזען לאנג ווארטען אויף זיך און די היגע אידען וועלען מסתם ניט אבשטעהן.

קענעדא און דער פאנאמא קאנאל ביל.

אין לאנדאן האט מען זיך נאכגעפרעגט וואס פאר א שטעלונג וועט נעהמען די קענעדער רעגירונג אין בעצוג פון דעם פאנאמא קאנאל ביל און דער ענטפער וואס מען האט בעקומען איז, אז פרעמיער בארדען האט די פראגע נאך ניט שטודירט און מען וועט ווארטען יעדענפאלס ביז דער ביל וועט גענצליך געפאסט ווערען און ווערען א געזעץ, אום מען זאל וויסען אקוראט ווי ווייט וועט עס בעריהרען די אינטערעסען פון קענעדער שיפען.

ד. א. ה.

ימים נוראים מעשה'לעך

גאר ניט קיין איד.

ערב ראש השנה.

שפאציערענדיג אויף'ן טראטואר, זעה איך לויפען שטארק פערסאפעט, דערשוויצט, א לאנג אידעל מיט א דאר לאנג פנים, צובארשטע פאות, אנגעטהאן אין א שווערען אלטען ווינטער ראק. וואהרשיינליך די צוריסענע הויזען מחילה זאלען ניט ארויסקוקען. אין דער האנד האלט ער א פאר „סליחות", עטליכע פיגטלעך ציצית — א פאקען טרעגער איז דער איד.

— פאר וואס אזוי פערטראגען, אויפגערעגט, ר' שלמה משה? איהר האט ניט אפשר אויף יום טוב?

— עט — ענטפערט ער מיט א קאפ בעוועגונג.

— ס'איז הייס אין דרויסען און איהר טראגט א שווערען אבערראק, הא?

— א גראף בין איך, קליידען זיך נאך דעם וועטער? וואס נאך? אלע תענוגים זיך אנטהאן אין אזוינע הייליגע טעג?

— נו, וואס דען דריקט אייך אזוי, אפשר מכח „שהחינו", איהר האט מן הסתם ניט צו קויפען אויף א „שהחינו", ר' שמואל משה?!

— טאקע, טאקע מכח „שהחינו" — ענטפערט ער צערשטרייט — אבער ניט וואס איך האב ניט צו קויפען, דאס איז א דאגה בפני עצמה. עס פערדריסט מיך עפעס אנדערש. פע, זעהר פלאַטשיק, א איד א תלמיד חכם. וואס זאלען נאך אנדערע טהאן? פע!

— איך פערשטעה אייך ניט, וואס מיינט איהר? — פרעג איך איהם.

— פשוט. וואס איז דא ניט צו פערשטעהן? איך קום אצינד פון ר' הזקאל'ע בערישעס, א איד א תלמיד חכם, מהיכא תיתא, א שעהנער בעל הבית, זעהר פרום, ווער לייקענט איהם אפ? נו, ווער זאל זיך ריכטען אויף איהם עפעס? גיכער וואלט איך געוועזן געקלערט הלילה וויים איך וואס, איידער אָט אָ דאס. וואס קלעהרט איהר, האב איך איהם געזעהן טהאן? איהר וועט ניט טרעפען. איך האב גאנץ איינפאך געזעהן איהם איצטער עסען הארבוז. גאנץ פאמעליך, גאנץ פאמעליך. הארבוז ממש האט ער זיך געשניטען שטיקלעך און בעקוועם גענעסען.

— מאי כל רעש — טהו איך א פרעג פערוואונדערט — איז דען אן איסור צו עסען מעלאָנען?

— עה — ענטפערט ער מיט איספעט

— איהר מאכט זיך תמ'עוואטע, אדער ויינט טאקע א תם? וואס איז היינט? ניט ערב ראש השנה? הא? איבער וואס וועט ער מאכען „שהחינו", הא?

— אהא — כאפ איך ביי איהם אויס דאס ווארט, שטארק פערשעהמט וואס איך האב אזא נאטירליכע זאך ניט געוואוסט — נור ער קען דאך מאכען א „שהחינו" איבער וויינטרויבען?

— חכם מיינער, כ'האב איהם שוין געזעהן עסען וויינטרויבען נאך פאר דריי וואכען, ער נעהמט גאר, ווי רופט מען דאס, א טרויבען קור, פע. פלאַטשיק, שטארק משונה. מיט כל הכוחות האב איך מיך איינגעהאלטען איך זאל איהם מיין מיינונג ניט זאגען, פע!

ג א ר ניט קיין איד, דער ר' חזקאל'ע בערישעס!

א נארישער איד.

ער נעהט אויף'ן וועג, רעדט צו זיך אליין, א שמייכעל הענגט צווישען זיינע וואנסעס.

איך בין א בעלן צו פרעגען:

— ר' יואל ליב, וואס שמייכעלט איהר? ס'איז דאך עפעס פאר יום כפור. דוכט זיך אז מען דארף אביסעל ערנסט זיין, תשובה טהאן?

ר' יואל ליב קוקט זיך אום, עפענט מויל און אויגען.

— טאקע באמת? איהר האט געזעהן ווי איך שמייכעל? גלויבט מיר, ס'איז דא אזעלכע זאכען אויף דער וועלט וואס כאטש דו ווילסט ניט, מזטו לאַכען פון זיי.

— דהיינו?

— איך מיין נאר ניט. גלאט אזוי. איהר קענט יוסיל סאַשעס? נור וואס מישטיינס געזאגט איז דא וואס צו קענען? אן עני שבעניים, א קבצן מיט א טראָלד. ער לייהעט א פאר ראניש, ווערט פערשוארצט אויף ירידים, האנדעלט איין אביסעל סחורה, אט אזוי מוטשעט ער זיך מיט א ווייב, מיט דריי, פיער קינדערלעך. איך וויים ניט אקוראט ווי ביפיעל, נור דאס איז א גאנץ אנדער מעשה. דערצעהלען וויל איך אייך אבער פון א סצענע וואס כ'גער אצינד אוועק פון איהר.

איך שטעה און שמועס אזוי מיט יוסיל סאַשעס, גלאט אזוי אין דער וועלט אריין. איהר ווייסט דאך אוודאי פון וואס די וועלט שמועסט אצינד. פון חזנים, פון גוטע בעלי תפילות. יוסיל סאַשעס זאגט אז ר' חנא מענדיל דאווענט אם בעסטען. איך זאג אז ר' חנא מענדיל מעג דאווענען אין קרימינאל. דאווענען דאווענט גוט ר' צדוק פערילס. אי, אַי איז דאס א דאווענען. הכלל מיר שפארען זיך. איך האלט מיט ר' צדוקלען און ער — שטאהל און אייזען מיט זיין „חנא פענדעלע". א באַנדער מעג ער זיין, א שטיוועל פוצער ביי ר' צדוקלען. ניין? וואס זאגט איהר? הא?

— איך בין אייך מודה אז איך בין ניט קיין מבין אויף חזנות.

— סטייטש, א איד זאל זיך דערויף ניט פערשטעהן?

— איך האב אבער ניט דעם און ניט יענעם געהערט דאווענען.

— אויב אזוי איז א שאדע כלעבען וואס איהר האט ניט געהערט ר' צדוק פערילס זאגען אן „ונתנה תוקף'ל". אַך, צוקער זיס, איך ראטה אייך איהר זאלט געהן יום הקדוש הערען. נור, איך בין דאך דאס ניט אויסען. איך וויל אייך דערצעהלען דעם שפיין. ווי מיר שטעהען אזוי און טענה'ן גאנץ געשמאק, דערזעהט יוסיל א מציאה פון ווייטענס. ער ווערט מלא שמחה. א גליק האט איהם געטראפען עס נעהט דאך א פויער אין א פעלץ. ער רופט איהם אזוי גענויטיג צו: איוואן! איוואן!

איוואַן נעהט צו. זאגט יוסיל: געדענקט איהר איוואַן אז כ'האב פאר דריי חדשים ביי אייך אויסגעביטען א צעהנעריל? זאגט איוואַן: יאָ, יאָ. זאגט יוסיל: האט אייך דאמאלסט געפעהלט 5 קראַנען? זאגט איוואַן: איך קען ניט וויסען, כ'האב דאמאלסט געהאט פיעל געלד, האב פערקויפט אָקסען. זאגט יוסיל: אויב אזוי, נאַט אייך 5 קראַנען, איהר האט מיר איבערגעגעבען. כ'האב אייך שוין לאנג געזוכט. געלויבט איז גאט וואס איהר זייט היינט דא.

דאס זאגענדיג טהוט ער ארויין די האנד אין דער קעשענע. איך שלעפ איהם ביים ארבעל: יהודי בלא! וואס טהוט איהר?

יוסיל סאַשעס הערט מיך גוט אויס, טהוט א ברום: נו, נו, יום הדין, פרעמדע מעות. און נאך אזוינע דבורים און ניט טאקע דעם ערל די 5 קראַנען אב.

כאַ, כאַ, כאַ, האט איהר שוין אזוינס געהערט? א מעשה פון א איד? האט ער דען ניט געהאט א בעסערען מקור פאר די 5 קראַנען? דריי „כפרות" קויפען איז ניט בעסער? ליכט פאר דעם געלד אין שוהל אריין איז ניט כאטש א תכלית! ניין, געהט ער און שטאפט אַן איוואַנען מיט געלד.

א נ א ר י ש ע ר א י ד ר' יוסיל סאַשעס!

א ריזיגער אייזענבאהן ארבייטער סטרייק ווערט ערווארטעט פאר די נעקסטע חדשים אין דער וועסט. איינינע אייזענבאהן קאמפאניעס וועלען ווערען בעריהרט דורך דיזען סטרייק. עס האנדעלט זיך וועגען ארבייטער וואס זיינען בעשעפטיגט ביים בויען די אייזענבאהן אין דער פראווינץ בריטיש קאלומביא. די קאמפאניעס קלאגען זיך שטארק איבער א מאנגעל אין ארבייטער, אבער דאס שטערט זיי גאר ניט צו עקספלואַטירען די ארבייטער וואס זיי האבען יאָ אויף'ן שענדליכסטען אופן. דער סטרייק ווערט צוגעגרייט פון די אינדוסטריאל ווארקערס אף דהי ווארלד.

ג. א. מאטשעט.

זשידה.

אויס דעם רוסישען פון מ. ק.

(פארטזעצונג).

.7

און אין דער זעלבער צייט איז אויף די גאסען פארגעקומען א פאגראם. דארט האט זיך ארומגעטראגען א גרויסער מענשליכער שטורם ווינד, און אונדערבארעמדיגער שרעקליכער וויכער וועלכער קוקט ניט אויף קיין זאך, וועלכער ווערט טיעף און שטיל ערגעץ געבארען, קיינער קען איהם ניט בעמערקען, נור מיט אמאל, דורך א קליינער בעוועגונג, ברעכט ער אויס און צורודערט דעם מענשליכען לעבענס ים וואס ווייזט זיך שטענדיג אויס גאר רוהיג אויף דער אייבערפלעכע. אט אזוינע מענשליכע שטורם ווינדען גרייטען זיך צו פאמעליך, יאהרענווייז, דורך צרות און בעליידיגונגען. אין פילע יאהרען קלויבט זיך אן די בייזקייט, די ביטערקייט, די ניט צופריעדענהייט ביי די בעליידיגטע און נאך דעם ברעכט עס אויס מיט אמאל ווי א שטורם ווינד. און מאכט חרוב און פערוויסט אלעס וואס עס געפינט זיך אין וועג, ניט שאַנעווענדיג קיין גערעכטע און קיין אונשולדיגע. זעהר אפט ברעכט אויס דער גאנצער כעס און בייזקייט ניט געגען די שולדיגע, נור געגען די שוואכע, די אומגליקליכע וועלכע ווערען דאן בעשטראפט פאר אלעמענס זינד. אט אזא שטורם ווינד האט אויך דאן אויסגעבראכען געגען דער אידישער ארימקייט.

דער המון וועלכער איז זיך צונויפגעלאפען, אליין ניט וויסענדיג נאך וואס און פאר וואס, האט געהאט נור איין פערלאנג: צוברעכען, פערוויסטען און פערטיליגען. מען האט זיך שטארק א נעהם געטהאן צו די אידישע וואהנונגען און הייזלעך. דער המון האט זיך עפעס ווי פערגיפטעט מיט דער אנגעצונדענער תאוה צו פערוויסטען און יעדעס ניי-צוואוארפען הייזעל האט פערגרעסערט די אלגעמיינע בעוועגונג און דעם אויפגעהיצטען חשק; עס האט אויסגעזעהן אז דער עולם שלאגט און ברעכט נור כדי צו הערען דעם קלאנג און דעם טראַסק פון די צוברעכענע און צושמעטערטע זאכען. יעדער שטארקער קלאפ פון וואס עס איז, סיי פון א צוברעכענעם שפיגעל, סיי פון א שויב האט פערגרעסערט די אלגעמיינע פרייד און די שטארקע שמחה. — — —

— — — — — — — — —

איך בין געגאנגען מיט גורוויס'ען צו איהם אהיים. ביידע זיינען מיר געווען דערשלאגענע, אויסגעמוטשעטע, מיעדע פון שפיטאל, וואו מיר האבען נור וואס צוגעמאכט די אויגען פון דעם שטערבענדען. גורוויס האט געוואהנט סאמע אין ארימען קווארטאל און עס איז אונז אויסגעקומען צו געהן דורך הינטער געסלעך וואו דער המון האט מעהר ווי אומעטום גערודישט און געליארעמט. דער טרויעריגער אויסזיכט פון די צוברעכענע, אויסגעשלאגענע פענסטער, דאס צובראכענע מעביל, די פעדערען וואס האבען זיך ארומגעטראגען אין דער לופט, די צוריסענע, צופיצעלטע אלטע קליידער און בעבעכעס, דאס קרעכצען און געוויין פון די ארימע בעלי מלאכות וועלכע זיינען געבליבען אין איין רנע נאקעט און אהן א הויז — האט נאך פערגרעסערט אונזערע טיעפע ליידען וואס מיר האבען געטראגען אין זיך. אומעטום האבען קינדער געשריען, פרויען האבען געקלאגט; אומעטום האט זיך געהערט דאס הארצרייסענדע קרעכצען און געוויין. גורוויס האט געשוויגען און שווער געאטהעמט, ער האט געטראכט פון זיינע אומגליקליכע ברידער וואס ליידען נור פאר זייער שפראך, פאר זייערע מנהגים, אהן א שום שולד פון זייער זייט. זיינע ליפען האבען זיך שטארק צונויפגעקוועטשט און זיינע קלאהרע באַקען זיינען בלאסער געווארען.

(פארטזעצונג פאלגט).